

та Інформаційний центр). Ці структури відповідатимуть за координацію всієї програми і кожний національний орган здійснюватиме всі необхідні заходи для забезпечення правильного впровадження програми з свого боку кордону. З метою удосконалення управління кожна сторона створить Національне координаційне бюро, субфінансовий орган та інші відповідні органи.

Отже, враховуючи надзвичайно важливу роль та значення програм прикордонного співробітництва, можна стверджувати, що зроблено якісно новий крок у відносинах Україна-ЄС. Чотири нові програми значно поліпшать співробітництво вздовж спільних кордонів ЄС та України, що у свою чергу сприятиме стабільності і процвітанням по обидва боки кордону.

and similar papers at core.ac.uk

provided by Institutional Repository of Vadym Hetman Kyiv

ні країни: Нова структура відносин з нашими східними та південними сусідами»
http://europa.eu.int/comm/external_relations/we/intro/gac.htm

2. Підготовка шляхів до Інструменту нових сусідських відносин.
<http://www.delukr.cec.eu.int>

3. www.cadses.net

І. В. Легка

ст. викладач кафедри теорії та історії
держави і права юридичного
факультету Київського національного
економічного університету

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Оскільки українське законодавство з фінансових питань усе ще перебуває у процесі розвитку та становлення, вкрай необхідно усунути прогалини та колізії, що й досі існують у ньому, наближення його до законодавства Європейського Союзу, теоретичне осмислення та опрацювання проблематики притягнення до фінансової відповідальності. Так, із наукових концепцій юридичної відповідальності, що склалися у вітчизняній та російській науці, найбільш розповсюдженими є наступні:

1. Згідно з першою із них юридична відповідальність розглядається як один із заходів державного примусу¹. Відповідно, основною характеристикою юридичної відповідальності є поняття «покарання», основними функціями юридичної відповідальності є каральна (штрафна) та превентива (виховна), лише каральні санкції вважаються заходами юридичної відповідальності (правовідновлювальні ж — засобами захисту), відстоюється теза про те, що юридична відповідальність може застосовуватися виключно за наявності вини порушника.

2. Відповідно до другої концепції юридична відповідальність визначається як виконання юридичного обов'язку на основі державного примусу². Отже: сутність юридичної відповідальності характеризують через її правовідновлювальну функцію, поряд із якою виділяється також функція виховна; як каральні, так і правовідновлювальні санкції вважаються заходами юридичної відповідальності; можливою автори даної концепції вважають відповідальність без наявності вини.

Слід зазначити: перша концепція юридичної відповідальності більш властива науковцям, чий науковий інтерес зосереджений на публічному праві, друга — вченим-цивілістам. Але, незважаючи на належність фінансового права до публічного права, послідовного дотримання принципів першої із зазначених концепцій юридичної відповідальності не відбувається. Зокрема, суттєвою прогалиною фінансового законодавства України є відсутність будь-якого чітко сформульованого загального правила щодо необхідності врахування вини правопорушника при встановленні фінансової відповідальності, необхідності застосування презумпції вини або ж презумпції невинуватості порушника.

На жаль, не врегульоване належним чином в українському законодавстві і саме визначення поняття вини. Єдиним законодавчим визначенням цього поняття є те, що міститься у вітчизняному Кримінальному кодексі, відповідно до ст. 23 якого «виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності... та її наслідків...». Інші галузі права, у тому числі і фінансове, запозичили цю норму з кримінального права. Втім для застосування при притягненні особи до фінансової відповідальності дана дефі-

¹ Поряд із юридичною відповідальністю автори концепції виділяють ще такі заходи державного примусу, як попереджувальні заходи, засоби захисту та примусові процесуальні дії.

² Шиндяпина М. Д. Стадии юридической ответственности. — М.: Книжный мир, 1998 — С. 9—10.

ніція не є доречною з огляду на те, що суб'єктами фінансової відповідальності можуть бути і юридичні особи.

Подібна проблема існує і в цивільному праві. Серед учених-цивілістів існує дві основних точки зору на притягнення юридичних осіб до відповідальності. Перша полягає у фактичному отождоженні вини юридичної особи з виною її працівників. Відповідно до другої точки зору, вина юридичних осіб визначається виходячи із того, чи були використані усі можливі заходи для виконання обов'язків цієї юридичної особи¹. Перша точка зору була покладена в основу Податкового кодексу РФ, відповідно до п. 4 ст. 110 якого вина організації у скоєнні податкового правопорушення визначається в залежності від вини її посадових осіб або її представників, дії (бездіяльності) яких обумовили здійснення даного податкового правопорушення. Однак це положення містить достатньо суттєвий огріх — відповідальність у вигляді грошових стягнень за правопорушення, вчинені посадовими особами, фактично покладається на власників юридичної особи, що не завжди є доцільним, адже дії посадової особи можуть бути спрямовані як на отримання користі юридичною особою, так і на особисту вигоду посадовця.

Необхідно зазначити, що законодавство багатьох розвинутих країн світу достатньо широко використовує поняття «відповідальність юридичної особи», причому у деяких країнах юридичні особи здатні нести навіть кримінальну відповідальність. Відповідно, значно ґрунтовніше, ніж у законодавстві України, розроблено і питання про те, чи є певні дії юридичної особи винними. Так, згідно до п. 20.20 Кримінального кодексу Нью-Йорку, корпорація визнається винною у тому разі, коли посягання здійснене або санкціоноване агентом корпорації, який діє у межах своїх службових повноважень і в інтересах корпорації. У Кримінальному кодексі Франції кримінальна відповідальність юридичної особи зумовлена наявністю таких обставин: злочинне діяння вчинює керівник юридичної особи або її представник на користь юридичної особи.

Отже, враховуючи усе вищенаведене, можна сформулювати деякі з основних проблем, що постають у процесі становлення інституту фінансової відповідальності в нашій країні. У першу чергу, відкритим залишається питання про те, на основі якої із двох основних концепцій юридичної відповідальності будуватиметься законодавство України про фінансову відповідальність та,

¹ Лук'янець Д. М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку: Монографія. — К.: Ун-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001 — С. 78.

відповідно, яка із двох основних функцій юридичної відповідальності (каральна або правовідновлювальна) буде вважатися такою, що найкращим чином характеризує фінансову відповідальність. По-друге, не сформульовано загальне правило про обов'язковість врахування вини порушника при притягненні його до фінансової відповідальності. І по-третє, відсутнє правило, за яким можна визначити, чи є певні дії юридичної особи винними.

При розв'язанні вищезазначених проблем варто враховувати особливий характер інституту фінансової відповідальності. Незважаючи на належність фінансового права до числа публічних галузей права, санкціям яких у зв'язку із їх правовою природою у першу чергу властивий каральний характер, для фінансової відповідальності не меншого, а, можливо, навіть і більшого значення набуває її правовідновлювальна функція, яка знаходить свій прояв у правовідновлювальних санкціях. Адже фінансові правопорушення наносять шкоду інтересам державного та місцевих бюджетів України, які через своє велике соціальне та загальнодержавне значення не повинні страждати.

Таким чином, можна зробити висновок, що при подальшому розвитку інституту фінансової відповідальності у ньому мають органічно поєднуватися обидві з наведених концепцій юридичної відповідальності, а також каральні (штрафні) та правовідновлювальні санкції. При цьому доцільним було б встановити різний правовий режим та порядок застосування цих санкцій. Так, щодо каральних санкцій необхідним є формулювання презумпції невинуватості порушника, відповідно, справи про застосування каральних санкцій мають вирішуватися судами (господарськими судами). Щодо правовідновлювальних санкцій більш доцільним є встановлення презумпції вини, або, у деяких окремих випадках, встановлення відповідальності без вини та можливість розгляду питань про застосування цих санкцій уповноваженими органами виконавчої влади.

Щодо питання про фінансову відповідальність юридичних осіб, з огляду на поширення у світовій та, зокрема, у європейській практиці точки зору яка полягає в ототожненні вини юридичної особи із виною її працівників, доцільним буде саме її покласти в основу української концепції фінансової відповідальності юридичної особи.